

מועד ששמרו שמירה פחותה. ולפי זה לכאורה הוא הדין במועד לקרן ימין ושמרו שמירה פחותה, ונגח בה – פטור. אולם הרמב"ם לא כתב כן, שעל אף שנקט (נזקי ממון ז, א) שאין אומרים 'צד תמות במקומה עומדת' (וכ"פ המאירי. ודלא כהרא"ש שפסק כראב"א), פסק (שם ב) שמועד לקרן ימין, בין שנגח בימין בין בשמאל – משלם חצי נזק.

ובאורו של דבר הוא שסברת רב לפטור לגמרי מועד ששמרו שמירה פחותה, אמורה רק כאשר נפטר מחיוב שמירה מעולה בשור זה, אבל כאשר הוא נשאר 'תם' כלפי קרן שמאל, הרי שחייב לשמור שור זה בשמירה מעולה מפני צד ה'תמות' שבו, ולכן אין סברה לפטור מתשלומי תם בכל גווני, גם כשנגח בקרן ימין (עפ"י אבן האזל שם. וי"מ מצד 'תחילתו בפשיעה וסופו באונס').

דף מו

'אלא אמר אביי היינו טעמיה דר"א כדתניא ר' נתן אומר מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע...'. וסובר ר"א שאף שור המועד כמו אלו, ואולם חכמים סוברים ששונה שור המועד שאינו מזומן כל כך להזיק כמותם. וגם יש לו תקנה בשמירה (תור"פ).

– התוספות כתבו שני פירושים, האם דברי ר"א אמורים כלפי חיוב התשלומין, שאף אם שמר שור המועד בשמירה מעולה – חייב. או שמא לא דיבר ר"א אלא לענין האיסור לקיימו, אבל אם שמר שמירה מעולה – פטור.

וכן נקט רבנו פרץ. ולפי צד זה, אתי שפיר שנשנו דברי ר' אליעזר לאחר ר"מ ור"י הגם שקדם להם בזמן – כי דבריו בענין אחר נאמרו. ואכן יש שגרסו, כנראה משום כך, 'רבי אליעזר', והיינו ר"א בן שמוע, כאשר כתב כ"ז באמת ליעקב. ע"ש. אבל ברי"ד הגירסה 'רבי אליעזר'.

ותורי"ד הסיק כהצד הראשון. וכן פירש רש"י במשנה שר"א לענין תשלומין מיירי. אך יתכן שפירש לפי הסלקא-דעתין (כדרכו של רש"י בפירושו – ע' תוי"ט פאה ב, ב; משל"מ סוטה ב, ו), אבל להסבר אביי השתנה הבאור כמו שכתבו בתוס'. ולפי הצד הראשון שלר"א חייב בתשלומין, והשוו זאת ל'כלב רע', הוא הדין כלב רע שנשך, לר"א, הרי הוא כמועד ומשלם נזק שלם. אך יש להסתפק אם חכמים שהלכה כמותם, חולקים על ר"א בעיקר הדבר וסוברים שאין איסור לקיים שור המועד, אבל כלב רע שאסור [דלא מסתבר דפליגי אר' נתן וכמוש"כ הראשונים], גם הם יודו שחייב לשלם. או שמא לשיטתם אין חיוב בתשלומין אף אם אסור לקיימו.

וכן יש להסתפק לפירוש השני, בששמר את הכלב שמירה פחותה [כי בשמירה מעולה פטור אפילו לר"א] – האם חייב בתשלומין כשור מועד, או כתם, [שהרי גם השור שהתורה דברה עליו הוא פר בעל חימה ולא שור מסורס שהוא תם, שהרי סירוס אסור מן התורה. ואעפ"כ משלם חצי נזק בפעמים הראשונות. אך אין להוכיח מדלא תני 'הכלב' עם כל אותם חיות המועדות מתחילתן (במשנה לעיל טו:), שהרי ודאי יש כלבים שאינם מועדים מתחילתן, ולכך לא מנאוהו] (עלה יונה עמ' רסה).

ויש להוכיח לכאורה שדינו כתם, מדברי הרמב"ם (נזקי ממון ב, יט) שהמססה כלבו של חברו ונשכו, משלם בעל הכלב חצי נזק [ואמנם מהרמב"ם ניתן היה לדחות דשיסוי שאני וכסברת המ"מ שם, אבל משיטת הראב"ד שם שחילק בין תם למועד – מוכח]. ולא חילק בין כלב רגיל לכלב רע. בפרט שהרמב"ם בהביאו את איסור גידול כלב רע כתב 'כלב' בסתם, אלמא דגם 'כלב רע' איכלל בלשונו בסתם 'כלב'.

עוד נראה להביא ראיה, מדברי הגהות אשר"י שכתב להלכה שאין להשהות שור המועד, מדרבי נתן. ומשמע שאף לחכמים החולקים על ר"א לענין תשלומין, אסור להשהותו (שאינן מסתבר לומר שפסק כר"א דלא כשאר הפוסקים. שלכאורה מבואר בלהלן נה: דלא נקטינן כר"א). וכן משמע בתורי"ד וכ"פ רש"ל. וא"כ הוא הדין לכלב רע, הגם שאסור להשהותו אין לחייבו משום כך נזק שלם.

ומלבד זאת, יש לומר שאף לר"א אין לתלות איסור החזקה ושהייה לענין המועדות, והגם שהשוו שור המועד לכלב רע, אין זה אלא לענין החזקתו ולא לענין תשלומין.

וע"ע לעיל מ. שאף שור שידוע שהוא נגחן, כל שלא הועד ג"פ בבית דין, דינו כתם, ולא חלקו בין שור לשור. אך אולי כלב מגזע מסויים שכל אותו הסוג רגילים לנשוך – שאני.

ב. אמר רבא (בפירוש דברי רבי אלעזר), שומר חנם שקיבל עליו שמירת נזקיו, אם הכיר בו שהוא נגחן, סתמא דמלתא מעלה בדעתו שלא יזיק לאחרים אבל לא שלא יזוק בעצמו על ידי שור אחר, הלכך אם הזיק חייב מפני שקיבל עליו, ואם הזוק משור פטור.

א. 'שומר חנם' – לאו דוקא. וכן גרס רבנו תם 'שומר' סתם (וכן סתימת הפוסקים).

ב. מבואר בפוסקים (ח"מ שצו, ח. וכו' ברשב"א או"ז מ"מ ועוד) שבסתם מקבל עליו השומר שמירה על השור בין שלא יזיק בין שלא יזוק, אבל שור נגחן, אין בקבלתו הסתמית אלא שלא יזיק, אבל לא עלה על דעתו שיתיצב שור כנגדו.

וכתב רש"ל (יש"ש פ"א לו) ששואל ושוכר שנוטלים הבהמה לצורך עצמם, אפילו בשור נגחן בסתמא מקבלים עליו גם כן שמירה שלא יזוק, בניגוד לשומרים שלצורך שימור הם עומדים.

דפים מה – מו

צב. איזו דרגת שמירה נצרכת לשור?

לדברי רבי מאיר, בין תם בין מועד צריכים שמירה מעולה (ולא ישמרנו – הוסיף הכתוב שמירה על השמירה הרגילה של בני אדם. ותם מועד שוים, 'נגיחה' בתם 'נגיחה' במועד), הלכך קשרו בעליו במוסרה ונעל (= או נעל. עפ"י רבנו יהונתן ורי"ז ושו"ע) בפניו כראוי [כלומר דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה וכד'] – ויצא והזיק, אחד תם ואחד מועד – חייב.

רבי יהודה אומר: תם חייב ומועד פטור (סתם שוורים בחזקת שימור הם, וכשחייבה תורה בתם למדנו חיוב שמירה מעולה. וכשאמרה תורה במועד ולא ישמרנו הוי ריבוי אחר ריבוי ובא למעט, לומר שמועד די לו בשמירה פחותה. ודורשים ישמרנו – לזה ולא לאחר, שהתם לא נתמעט).

נחלקו אמוראים בדעת רבי יהודה; לדברי רב אדא בר אבהו, לא פטר ר"י בשמירה פחותה אלא צד העדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומדת, לחייב חצי נזק כתם. ואילו מדברי רב הוכיחו שאינו סובר כן. ולדבריו אם היה השור מועד לקרן ימין ולא לשמאל, אם שמר שמירה פחותה ויצא והזיק – בקרן ימין פטור מכלום ובקרן שמאל חייב חצי נזק (כפרש"י).

רבי אליעזר אומר: אין שמירה לשור אלא סכין (שהרי אסור לאדם לשים דמים בביתו כגון כלב רע וסולם רעוע, הלכך ולא ישמרנו משמע אין לו שמירה. ערש"י בפירוש דברי אביי).

לפירוש אחד בתוס' מחייב ר"א בתשלומין אפילו בשמירה מעולה. ולפירוש אחר לא אמר רבי אליעזר שצריך לשחטו אלא לענין איסור בעלמא, אבל בתשלומין אינו חייב אם שמרו שמירה מעולה [כמו בור מכוסה שפטרנו תורה מתשלומין]. וכן נקט רבנו פרץ. ואילו בתורי"ד הסיק שלר"א חייב בתשלומין, ומשום קנס הוא על שעבר על איסור בהחזקתו. [רבה היה סבור לחייב מדאורייתא מ'לא ישמרנו', והסיק אביי משום קנס הוא].

בברייתא מובאת דעת רבי אליעזר בן יעקב שאחד תם ואחד מועד די להם שמירה פחותה. (דרש כרבי יהודה למעט מועד, ולמד תם ממועד 'נגיחה-נגיחה').

א. הרמב"ם (ד, א) הרא"ש והמאירי (לט) נקטו הלכה כרבי יהודה, שהמועד די לו בשמירה פחותה [ופסק הרא"ש כרב אדא בר אבהו שצד תמות במקומה עומדת. וברמב"ם (ד, א ב. ע"ש בנו"כ ובפרישה שצו) נראה שבכל שור אין אומרים צד תמות במקומה עומדת (וכ"כ המאירי לעיל) מלבד במועד לקרן ימין. ורש"ל פסק אף לענין זה שאין צד תמות במקומה עומדת. ובאו"ז נסתפק אם הוא ראב"א תלמיד רב – הלכה כרב, ואם הוא מאוחר תלמידו של רבא – הלכה כמותו]. וכן נפסק בשו"ע (שצו, א ח).

וכן פסק האו"ז, ונסתפק לומר שמא הלכה כרבי אליעזר בן יעקב שמשנתנו קב ונקי, שאפילו בתם די בשמירה פחותה.

ויש פוסקים כרבי מאיר שגם המועד צריך שמירה מעולה [אם מפני שסתם מתניתין בפרק הכונס כמותו (פסקי הרי"ד. וכן נקט הרי"א"ו לעיקר), או מפני שאנו נוקטים פלגא נזקא קנסא וסתם שוורים בחזקת שימור כר"מ (נמו"י)].

ב. כתב בתורי"ד שאף לחכמים החולקים על ר"א, צריך לשוחטו ולסלק המזיק, ואם עבר ולא שחטו ושמרו פטור מניזקין אבל חייב הוא בדיני שמים. וכעין זה פסק מהרש"ל שאסור להחזיק שור מועד. ואף בזמן הזה שאין דין מועד, מ"מ כשנגח שלש פעמים והחזק נגחן אין לו שמירה אלא סכין. וככלב רע וכד' – שצריך אדם לסלק דמים מביתו.
